

КОНЦЕПЦІЯ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ У ПОЗАШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ ЛЮДИНИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Удріс Н. С.

Криворізька школа комп'ютерної майстерності

Анотація. Стаття присвячена з'ясуванню ролі кваліфікаційної випускної роботи у позашкільному навчальному закладі як механізму соціалізації дитини та набуття нею особистісних соціально затребуваних якостей. На підґрунті інтеграції результатів досліджень у галузі психофізіології, педагогічної психології, педагогіки та соціології, автор визначає навчально-виховні цілі педагога у процесі організації учня при написанні випускної роботи.

Ключові слова: педагогічні цілі, інформаційні технології, суспільна свідомість, система.

Аннотація. Удріс Н. Концепция выпускной квалификационной работы во внешкольном учебном заведении как фактор формирования личностных качеств человека информационного общества. Статья посвящена определению роли квалификационной выпускной работы во внешкольном учебном заведении как механизма социализации ребенка и приобретения им личностных социально востребованных качеств. На основе интеграции результатов исследований в области психофизиологии, педагогической психологии, педагогики и социологии, автор определяет учебно-воспитательные цели педагога в процессе организации ученика при написании выпускной работы.

Ключевые слова: педагогические цели, информационные технологии, общественное сознание, система.

Annotation. Udris N. Conception of final qualifying work in out-of-school educational establishment as the factor of forming of personalities qualities of man of informative society. The article is devoted to determination of role of qualifying final work in out-of-school educational establishment as mechanism of socialization of child that the acquisitions to them the personalities socially claimed qualities. On the basis of connection of results of achievements of researches in area of pedagogical psychologists, pedagogic and sociology, an author determines the educational and educating aims of teacher in the process of organization of student at writing of final work.

Key words: pedagogical purposes, information technologies, public consciousness, system

Постановка проблеми. Система освіти як соціальне явище багато в чому фокусує складний і суперечливий характер сучасної епохи. Вона поєднує проблеми матеріального і духовного, суспільного і індивідуального, раціонального і ірраціонального, знання і віру. Інформаційні, комунікативні, технологічні, екологічні, соціальні та інші зміни, що відбуваються в світі, пов'язаний з ними динамізм і різноманіття інформації піднімають освіту на якісно новий ступінь і вимагають адекватної системи його організації.

У зв'язку зі збільшенням впливу глобальних процесів інформатизації усіх структур суспільства виникає потреба в умінні людини правильно існувати. Правильність, на думку багатьох науковців, міститься у

постійному розвитку особистості разом із суспільством. Причому здійснення цього розвитку, його активність та якість повинні регулюватися людиною самостійно. Оскільки вміння вчитися люди набувають у навчальних закладах, виникла необхідність впровадження нової системи організації освіти - нею став Болонський процес. Виходячи з головних принципів цієї системи, педагогу необхідно організувати педагогічний процес для виявлення в учня усіх якостей і характеристик, що забезпечать його життєдіяльність за загальноєвропейською освітньою системою. Одним з механізмів формування та виявлення відповідних якостей ми вважаємо організований вчителем процес розробки учнем випускної кваліфікаційної роботи.

Досвід педагогічної праці у вітчизняних навчальних закладах свідчить про те, що структура загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій більш міцна та консервативна, ніж система позашкільних закладів. Введення змін в освітньо-виховну систему загальноосвітніх закладів можливо лише за умов їх узгодження в багатьох керівних інстанціях. Позашкільні заклади більш мобільні, в них максимальним чином вимагається від викладача проведення творчих педагогічних експериментів, які сприяють прояву дитиною особистісних здібностей та організаційних якостей. Тому, актуальним являється, на наш погляд, розкриття концепції випускної кваліфікаційної роботи саме у позашкільному навчальному закладі.

Отже, **метою даної статті** є наукове обґрунтування цілей вчителя-педагога, за якими необхідно організовувати процес створення учнем кваліфікаційної випускної роботи як чинника формування особистісних якостей людини інформаційного суспільства. Дана стаття розроблена як складова комплексного дослідження, мета якого полягає у науковому обґрунтуванні наявності суспільної свідомості як прояву конкретної реальності в індивідуальну свідомість людини, а також у формулюванні призначення, цілей, принципів та методів педагогіки сучасного етапу

розвитку суспільства як інструмента підготовки людства до досягнення реальності.

Для досягнення мети необхідно вирішити такі **завдання**: виходячи з наявних характеристик інформаційного суспільства, до якого повільно, але упевнено рухається українська держава, визначити головні риси та якості, які повинні проявлятися у діях випускника; сформулювати головні настанови вчителю для організації педагогічних умов формування та прояву цих рис та якостей.

Аналіз публікацій. У визначенні головних настанов учителю для організації педагогічних умов створення випускником випускної роботи, ми використовували матеріали наукових праць сучасних вчених у галузі психофізіології (Александров Ю., Гі Лефрансуа), педагогіки (Сергеев І.), соціобіології (Гумільов Л.), соціальної педагогіки (С. Мередіт, Джінні Л. Стіл.).

Результати досліджень. Виходячи з постулатів психофізіології як нової науки, що експериментальним шляхом визначає причинність дій людини як апріорі біологічного, а вже потім – соціального об'єкту-системи, ми дійшли висновку: протягом здійснення будь-якого педагогічного процесу, вчитель повинен пам'ятати, що він працює з єдиним простором – свідомістю дитини. Свідомість можна визначити як самостійну організацію людиною проявів своїх якостей - пам'яті, уваги, логічного мислення та волі через застосування відповідних технологій. При цьому педагогу необхідно розуміти: він працює не з дитиною, якою ми її сприймаємо, а з її біологічним апаратом, комплексом клітин, які своєю взаємодією утворюють той об'єкт, що людина назвала «людиною». Робота з пам'яттю, як і з увагою, увагою та логічним мисленням – це робота з нейронним комплексом мозку. Отже, педагогу необхідно знати усі особливості не лише психології, але й психофізіології. Однак, як відомо, суб'єктивний світ людини обов'язково повинен

об'єктивізуватися у стосунках з соціумом. З іншого боку, стан суспільства як самоорганізованої системи, обумовлює певні трансформації і в біологічній сутності людини. Тому обґрунтування цілей вчителя-педагога, за якими необхідно організовувати процес створення учнем кваліфікаційної випускної роботи, ми будемо розглядати під кутом психофізіології та соціології паралельно.

Головними цілями вчителя протягом керування випускним проектом у позашкільному навчальному закладі ми вважаємо *створення умов для прояву особистістю якості логічного мислення.*

Кожен тип суспільства позначений перевагою однієї якості особистості серед усіх інших. Новий рівень функціонування забезпечується проявом нової якості особистості. Виникнення та розповсюдженні мережі Інтернет є проявом нової провідної якості особистості - логічного мислення. Але це спочатку відбувається на індивідуальному рівні окремих особистостей. Функціонування ж суспільства на новому рівні (інформаційному) можливо за рахунок прояву цієї якості в усіх підсистем соціуму – колективній свідомості. Тому сьогодні у суспільстві необхідно створити соціально-виховні умови для прояву логічного мислення у максимальній кількості людей, особливу увагу при цьому приділяючи зростаючій молоді.

У педагогічному просторі засобом створення таких умов стало введення Болонської системи освіти. Під час виконання завдань учень (студент) ставиться в такі умови, які максимально сприяють активізації у нейронному комплексі дитини (підлітка) ділянок, що забезпечують прояви логічного мислення та у яких відбувається закріплення логічного мислення як провідної якості особистості. *Ознаками логічного мислення людини можна вважати:*

- Вміння поєднувати різноманітні підсистеми у єдине ціле, керуючись головним принципом: ціле не є просто сумою складових. Це якісно новий витвір.
- Вміння розкласти ціле на підсистеми багатьма варіантами: з одного цілого можна отримати декілька сукупностей підсистем. Кожен варіант залежить від тієї ознаки, яку виділили у цілому та за якою відбувається розподіл.
- Вміння виявити причинно-наслідкові зв'язки між процесами оточуючого простору, тобто визначити, чому ціле можна розподілити на різні групи підсистем та яким чином з однакових підсистем можна отримати різні цілі

Реалізація логічного мислення – це вміння змінювати оточуючий простір через моделювання різноманітних нових об'єктів, взаємодій та середовищ. Логічне мислення є передостанньою ланкою у ланцюгу якостей особистості людини (перед проявом волі). Отже, для того, щоби з'ясувати прийоми створення умов для прояву логічного мислення, необхідно усвідомити, що передує йому.

Первісною якістю, що стає основою для організації свідомості людини, є пам'ять. Педагог створює середовище для прояву дитиною своєї біологічно закладеної здатності – сприймати із-зовні інформацію, зберігати її та відтворювати через проміжок часу [4, 99]. Інформація надходить у мозок людини через збудження нейронів. Пам'ять про певну подію (інформація) забезпечується відповідним ритмом збудження, енергетичних коливань групи нейронів.

В організмі існують механізми звільнення нейронів від перенапруження – зведення інформації з декількох нейронів до одного при одночасному очищенні перших нейронів. «Збір» різної інформації в одному нейроні викликає наступні наслідки: при надходженні із зовнішнього середовища імпульсів-подрознень відбувається реагування не

того, який вперше отримав при подразненні із зовнішнього середовища. Розпочинає реагувати новий нейрон, у якому одразу активізуються і інші реакції. Прояв цього, об'єктивізація – це генерація декількох варіантів дії [4, 113-115]. Водночас у мозку з'являються нові нейрони, які знаходяться у зонах логічного мислення. Таким чином, логічне мислення активується у випадках постійної наповненості нейронного комплексу людини великою кількістю інформації. У цьому і міститься технологія самостійного, регульованого людиною процесу активації, а точніше підтримки включеного логічного мислення: постійне поповнення нейронів новою інформацією. Отже, на кожному уроці вчитель повинен насичувати інформаційне поле учня великою кількістю відомостей, та ставити завдання учням, щоб вони перетворювали ці різноманітні відомості у повідомлення, які призводять до моделювання об'єктів та взаємодій. Відомості дитина повинна отримувати з численної кількості джерел – книг, журналів, Інтернет, навчальних дисків. Наприкінці заняття учень повинен залишатись з великою кількістю запитань, тема не повинна бути йому зрозуміла на 100 %. Необхідність самостійного роз'яснення запитань, що залишились після педагогічного впливу на уроці, створює умови для активності нейронів зон логічного мислення.

Надання навичок аналізу етапів розвитку соціального явища та прогнозу переходу до нового рівня організації (у мережі Інтернет).

Історія розвитку людства проходила через перехід від одного типу суспільства до іншого. Перехід від одного типу суспільства до іншого є переходом соціуму до нового енергоінформаційного рівня. Рівень стану суспільства характеризується розвитком нового засобу організації взаємодій. Сучасне інформаційне суспільство характеризується зростанням ролі мережі Інтернет у переході до нового типу суспільства – єдиного соціального організму. Сьогодні численні громадські та особисті взаємодії організовуються через мережу Інтернет. Українське суспільство

знаходиться на початковому етапі переходу до нового типу суспільства. Введення Болонської системи та головних принципів її організації сприяє формуванню у зростаючій молоді способу життя, відповідного інформаційному типу суспільства.

Численна кількість інформації та активність подій вимагає здійснення постійного аналізу та прогнозу як на індивідуальному рівні [8], так і на рівні соціумів. Підліток повинен орієнтуватись в еволюції соціальних зв'язків, що спричинили сучасний стан тієї сфери діяльності, яку він досліджує у своїй випускній роботі та, можливо, у якій відбудеться його професійне становлення. Формуванню якостей аналізу та прогнозу повинне передувати довготривале тренування протягом усіх років навчання [5, 126-129].

Виховання соціальної відповідальності.

Особливістю свідомості людини суспільства нового типу організації є усвідомлення себе як частини цілого – природного середовища та соціуму. Законами існування будь-якого середовища є фізичні закони збереження енергії при обміні нею складовими підсистемами. Закон збереження енергії діє і у соціальному просторі, екстраполюючись на інформаційний простір [7, 49-52]. Людина інформаційного типу суспільства усвідомлює, що всі її соціальні знання – це накопичений досвід людства упродовж тисячоліть. І як підсистема середовища, людина повинна відчувати відповідальність у поповненні скарбниці людського досвіду. Отже, вона повинна відчувати необхідність у постійному оновленні власних знань, умінь та навичок та передачі їх іншим.

Показником ступеню розвитку особистості нового суспільства є сформована соціальна відповідальність. Вона виявляється у потребі самореалізації особистості *не «себе у суспільстві», а «себе для суспільства»*. Соціальна відповідальність розглядається як інтегральна

якість особистості, що визначає поведінку та діяльність людини за принципом залежності власних цілей від цілей середовища (суспільства).

Активність нейронів зон логічного мислення підтримується постійним оновленням інформаційного потоку із зовнішнього середовища. Отже, у людини (учня), яка знаходиться на цьому етапі прояву якостей особистості, природною потребою є споживання різноманітної і, головне, нової інформації. Однак людина, яка вже проявляє логічне мислення, відчуває природну потребу у виявленні нових зв'язків суб'єктивного простору новими діями у зовнішньому середовищі.

Виховання національної української свідомості (збереження зв'язків людини з місцем народження та соціалізації).

Сучасні соціокультурні трансформації світового рівня позначаються як глобалізація, тобто об'єднання соціумів у єдиний соціальний організм зі спільним культурним середовищем та економічною базою. При цьому глобалізація діалектично пов'язана з поняттям національної свідомості. Національна свідомість виявляється у бажанні та розумінні людини необхідності зберігати та урізноманітнювати власну культурну форму як підґрунтя для об'єднання з іншими. Болонська система, на нашу думку, актуалізує в учнів та студентів необхідність обізнаності у національній культурі, оскільки інтеграція з іншими соціумами за принципом рівноправ'я здійснюється за умов надання вхідною державою своєї оригінальності та неповторності. Передбачена Болонським процесом міграція учнівської молоді вимагає від них бути носіями національної культури, яка є «перепусткою» в інтегрований Європейський союз.

Головною з характеристик індивідуальної свідомості як комплексу особистісних якостей (пам'яті, уваги, уяви, логічного мислення, волі), об'єднаних однією метою дії, ми в вважаємо національне забарвлення. Національне – це те, що апріорно обумовлено географічними умовами, а згодом – і культурою як сукупністю життєвих форм [2]. Людина є

утворенням природи, а об'єктивний світ природи (у межах нашої планети) енергетично організований різним чином. Відмінні за структурою атомарні з'єднання та інтенсивність енергетичного обміну між ними матеріалізуються у різноманітні географічні зони. Геомагнітні процеси у надрах тієї чи іншої зони, переваги типу ґрунту й води, активність трансформацій рослинного та тваринного світу, ритм природних стихій, комплекс речовин, що потрапляють до організму людини через дихання та харчування – все це є впливовими чинниками при формуванні національної свідомості як прояву особливим способом організованого нейронного комплексу.

Під впливом цих чинників утворюється відповідний енергетичний комплекс людини місцевого походження або тієї, що проживає там тривалий час. З позицій психофізіології енергетичний комплекс можна інтерпретувати як природну електричну активність клітин, що утворюють тіло людини та суб'єктивні психічні (душевні) процеси [4, 23-25]. Внутрішня енергетична активність нейронного комплексу та його взаємодія із зовнішніми явищами (природними та соціальними) обумовлює особливості роботи уваги, логічного мислення, уваги, пам'яті, волі. Їх спільне функціонування забезпечують оригінальні риси індивідуальної свідомості.

Відповідно природнім умовам формувалась національна мова. Тому створення педагогічного простору українською мовою є першим методом організації національної культури учня, яка згодом, за умов наявності інших факторів, виявиться у національній свідомості.

Виховання настанови на колективну творчість (проведення соціальних акцій) для прояву суспільної свідомості.

У сучасній штучній інформаційній системі (соціумі) людина має можливість постійно зропувати свою різноманітність завдяки міцному інструменту – Інтернету. Віє постає як багате середовище не лише

теоретичних знань та інструкцій щодо різних життєвих форм, але й практичного досвіду з їх застосування мільйонами людей різних країн. Комп'ютер є носієм інформації як соціального продукту, а Інтернет є колективним інструментом та для розвитку колективних проєктів. Колективні соціокультурні проєкти є засобом проявом особистістю соціальної активності та суспільної свідомості.

Фізіологічними механізмами об'єднання індивідів у колективи є факт природної реактивності осіб одного виду одна на одну та утримання від деяких форм поведінки, що викликають одні особи у інших. Базовими взаємодіями об'єднання індивідів є конкуренція та кооперація [4, 424-425]. У світі живого конкуренція міститься у природному відборі за численною кількістю критеріїв. У соціальному процесі навчання та виходу на моделювання дипломного проєкту конкуренція між видом «учні» повинна бути організована вчителем: йому необхідно зробити відбір учнів згідно їх якостей та об'єктивним проявам цих якостей, сформувавши групи. Кожна група повинна складатися з учнів, які:

- проявляють пам'ять та вільно володіють великими наборами алгоритмів щодо моделювання об'єктів;
- проявляють уяву та розробляють варіанти реалізації випускних проєктів через соціальні заходи;
- проявляють логічне мислення через моделювання взаємодій: надання собі та іншим учням потік постійно нової інформації, проведення аналізу набутих знань та вмінь та прогнозу їх розвитку для кожного учня.

На індивідуальному рівні кожного учня конкуренція повинна носити суб'єктивний характер. Вона є наслідком власного аналізу змін зовнішнього середовища, рівня власних вмінь та дій самостійного виявлення конфлікту між власним досвідом та потребами середовища.

У групі необхідно створити середовище, коли у кожного учня з деякої множини спільних якостей існують цілі, що не співпадають. Комплекси якостей учнів не повинні бути тотожними, але вони і не повинні бути антагоністичними. Лише у такому середовищі вчитель може здійснити наступний крок - організувати взаємодії між учнями групи за принципом кооперації: досягнення цілей кожного учня можливе за рахунок використання здібностей інших у процесі взаємного навчання [1, 200-204]. Отже, об'єктивним проявом суб'єктивної конкуренції є ініціювання кооперації з індивідами (іншими учнями, вчителем) з метою набуття нових алгоритмів та способів дій, затребуваних трансформаціями у суспільстві. Індивідуальний випускний проєкт повинен бути складовою загального соціально орієнтованого проєкту.

Організація вчителем взаємодії за принципом конкуренції-кооперації та виховання колективної творчості повинна здійснюватись через проведення учня за етапами: входження у колектив - соціальна відповідальність – планування – аналіз і прогноз.

Виходячи з цілей педагогічного процесу, можна визначити *завдання педагога під час керування випускною кваліфікаційною роботою*:

- Провести аналіз можливостей учня і поставити йому завдання згідно його характеристик (диференціювати поле його реалізації).
- Організувати групи за принципом конкуренції-кооперації.
- Сформувати ритм ведення випускної роботи за модульною системою та накопичувальною системою оцінювання.
- Донести до випускників головні цілі написання роботи з точки зору організації їх особистісних якостей.
- Забезпечити роботу учня з великою кількістю джерел інформації.
- Організувати умови для здійснення учнем соціальної активності [14] відповідно до теми роботи.

Для випускника цілі написання кваліфікаційної роботи ми бачимо такими:

- Набути навички аналізу існуючого стану суспільства та прогнозування подальших змін як необхідних самоорганізаційних якостей для життєдіяльності у новому суспільстві.
- Самоорганізуватись до рівня дотримування Болонської системи у повсякденному житті.
- Оволодіти технологією застосування логічного мислення для вирішення проблемних ситуацій.
- Сформувати індивідуальний ритм ведення пізнавальної діяльності.
- Набути навички використання Інтернет-простору як нового засобу організації соціально значущих проєктів.

Висновки. Активність соціально-культурних процесів у соціумах розвинутих країн, де вже «працюють» закони інформаційного типу суспільства, впливають і на функціонування українського суспільства. Дещо в інших формах, але ці закони розпочинають поширюватись і в Україні. Це вимагає від соціального інституту педагогіки як системи, що забезпечує соціалізацію особистості, винайдення нових цілей, змісту навчання та механізмів здійснення визначених нових завдань. Цьому присвячується багато досліджень, однак теоретичні розробки, нажаль, не завжди знаходять підтвердження у діях вчителів, які повинні втілювати нові ідеї. Введення Болонської системи у вітчизняні вузи є вагомим кроком, і ми розглядаємо її не лише в аспекті нового засобу побудови навчального процесу та оцінювання знань та досвіду. Болонська система – це спосіб життєдіяльності, який повинен бути розповсюдженим серед усіх ділянок повсякденності людини. І не лише під час навчання, а протягом усього життя. Тому їх необхідно вводити ще у шкільному віці дитини. У даній статті ми запропонували концепцію випускної кваліфікаційної роботи у позашкільному навчальному закладі, виходячи з того, що вона може бути чинником формування особистісних якостей українських людей майбутнього інформаційного суспільства.

Література

1. Ги Лефрансуа. Прикладная педагогическая психология. – СПб.: Прайм-ЕВРО-ЗНАК, 2005.-416с.
2. Гумилев Л. Этногенез и биосфера Земли.-М.: Айрис-Пресс, 2006.-560с.
3. Курт С. Мередит, Джинні Л. Стіл. Свобода, відповідальність і демократичні школи / Розвиток навичок критичного мислення учнів у контексті розробки стандартів освіти України: Матер. Міжнар. науково-практ. конференції / За заг. ред. В. Ф. Погребенника і І. В. Гарника. - Київ: Юніверс, 2001. - С. 4-9.
4. Психофизиология: Учебник для вузов / Под ред. Ю. Александрова.- 3-е изд., доп. и перераб.- СПб.: Питер, 2004.-464 с.
5. Сергеев И. Основы педагогической деятельности: Учебное пособие.- СПб.: Питер, 2004.-316 с.
6. Сердотецька Я. Методичні аспекти педагогічної технології навчання школярів у процесі вивчення художньої графіки / Педагогіка вищої та середньої школи: Зб. наук. праць № 10.- Кривий Ріг: КДПУ, 2005.
7. Старіш О. Системологія: Підручник.- Київ: Центр навчальної літератури, 2005.- 232с.
8. Удріс Н. Якості самоорганізації як визначальна складова особистості людини сучасного соціуму / Педагогіка вищої та середньої школи: Збірник наукових праць № 13.- Кривий Ріг: КДПУ, 2005.- С.255-265.
9. Удріс Н. Формування соціальної активності як провідна складова сучасної педагогіки / Педагогіка вищої та середньої школи: Збірник наукових праць № 16. - Ч.2.- Кривий Ріг: КДПУ, 2006.-С.209-221.

НАВЧАЛЬНИЙ ЕСТРАДНИЙ ОРКЕСТР ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ

Филипчук М. С.

Рівненський державний гуманітарний університет

Анотація. У статті розглядаються важливі питання методологічних засад функціонування навчального естрадного оркестру. Автор підійшов до проблеми навчання і виховання студентів в естрадному оркестрі, спираючись на міцні наукові знання.

Ключові слова: виконавство, диригент, композитор, оркестрант, техніко-виконавські можливості, трактовка твору, інтерпретація, динамічні нюанси, агогіка.

Аннотация. Филипчук М. П. Учебный эстрадный оркестр как объект научного познания. В статье рассматриваются важные вопросы методологических основ функционирования учебного эстрадного оркестра. Автор подошел к проблеме обучения и воспитания студентов в эстрадном оркестре, опираясь на крепкие научные знания.

Ключевые слова: исполнительство, дирижер, композитор, оркестрант, технико-исполнительские возможности, трактовка произведения, интерпретация, динамические нюансы, агогика.

Annotation. Fylypchuk M. S. Educational orchestral how the object of scientific cognition is. The important questions of methodological bases of functioning of training pops orchestra are considered. In the article The author approached the problem of teaching and education of students in the pops orchestra guiding by strong scientific knowledge's.

Key words: performance, conductor, composer, bandsman, technical possibilities and performing interpretation of the work, interpretation, dynamic nuances, agogica.

Постановка проблеми. Особливості вивчення певної дисципліни, принципи і методи освоєння її змісту визначаються у відповідності з сутністю, закономірностями самореалізації та пізнання науки чи виду людської діяльності, які репрезентує дана дисципліна. Естрадний оркестр